

WŁADYSŁAW MISIUNA
Komisja Planowania
przy Radzie Ministrów
Warszawa

Z ZAGADNIEN PERSPEKTYWICZNEGO PLANU ROLNICTWA (problem wyżywienia w latach 1961—1975)

W niniejszym artykule podejmujemy próbę przedstawienia problemów, jakie rolnictwo ma do rozwiązania w zakresie wyżywienia ludności w okresie lat 1961—1975.

1. METODYKA OPRACOWANIA ZAGADNIEN WYŻYWIENIA LUDNOŚCI W PLANIE PERSPEKTYWICZNYM

Opracowanie perspektywicznych zagadnień wyżywienia natrafia na szereg trudności merytorycznych i metodologicznych. Ważniejsze z nich są następujące:

1) istnieje wiele dotąd nie dość sprecyzowanych i uporządkowanych pojęć i metod opracowywania wskaźników spożycia artykułów żywnościowych, co bardzo utrudnia ocenę aktualnego poziomu wyżywienia;

2) brak jest dostatecznych podstaw dla przewidzienia i dokładniejszego określenia tendencji zmian w spożyciu w ogóle a w spożyciu artykułów żywnościowych w szczególności, co utrudnia wyznaczenie skali zmian w spożyciu w przyszłości;

3) wskutek zaniechania badań elastyczności popytu, utrudnionych m. in. przez różnego rodzaju anomalie występujące w systemie cen, znajomość wpływu wielu istotnych czynników (dochody ludności, gusta konsumentów) na zmiany w strukturze spożycia artykułów żywnościowych jest niedostateczna.

W tych warunkach zarówno ocena aktualnego poziomu wyżywienia ludności jak i postulowane zmiany w przyszłości opierać się muszą na szacunkach przybliżonych, często prowizorycznych.

W określaniu prognoz spożycia żywności na dłuższą perspektywę występują ponadto dodatkowe trudności, związane z wiarygodnością hipotez przyrostu ludności, zmian struktury wieku, płci, a także struktury zawodowej ludności, co ma istotne znaczenie dla prawidłowego określenia potrzeb w zakresie wyżywienia. Wszelkie więc przewidywania tych potrzeb mogą nosić tylko charakter bardzo ogólnych hipotez.

Mając na uwadze przykładowo wymienione trudności, związane z opracowaniem zagadnień perspektywicznego wyżywienia ludności, lepiej można zrozumieć sposób opracowywania tych zagadnień przyjmowany w pracach nad planem perspektywicznym.

Jako podstawę przyjmuje się uznane za najbardziej wiarygodne i uzasadnione hipotezy przyrostu ludności (wg wieku i płci a w toku precyzowania się — struktury zawodowej ludności) oraz normy racji żywnościowych. Zapotrzebowanie obliczane jest dla każdego produktu oddzielnie.

Wybór normy racji żywnościowej dokonywany jest przede wszystkim w oparciu o takie dane jak: 1) szacunek wielkości dochodu na głowę ludności przypadającego na spożycie artykułów żywnościowych, 2) współczynnik zmian w cenach, wynikających m. in. ze stopnia przetwórstwa produktów żywnościowych, 3) ocena istotniejszych elementów limitujących wzrost produkcji poszczególnych artykułów żywnościowych, 4) ocena możliwości eksportowo-importowych ważniejszych produktów rolnych oraz 5) ocena istotniejszych nawyków w żywieniu ludności, wynikających z naszych tradycyjnych przyzwyczajzeń w sposobie odżywiania.

Jednocześnie bierze się pod uwagę normy fizjologiczne, postulowane przez żywieniowców. Ostateczne ustalenie racji żywnościowej, pokrywanej przez produkcję rolną i import, odbywa się na drodze kolejnych korekt wymienionych poprzednio czynników i norm fizjologicznych. Istotnym momentem przy tego rodzaju rozwiązaniach jest zagadnienie prawidłowego zastępowania poszczególnych produktów w żywieniu. Zwraca się uwagę nie tylko na ilość kalorii w poszczególnych racjach, ale także białka, rozróżniając jego pochodzenie (roślinne i zwierzęce), węglowodanów, witamin itd.

W rezultacie przyjęta norma racji żywnościowej jest faktycznie wynikiem wielostronnej oceny możliwości naszej produkcji i obrotu oraz wskazówek fizjologów. Wyjaśnienie to jest potrzebne, ponieważ dość powszechne jest mniemanie, że normy racji żywnościowych w opracowaniach planu perspektywicznego są tylko wynikiem teoretycznych postulatów fizjologów.

2. UWAGI O OSIĄGNIĘTYM POZIOMIE WYŻYWIENIA W POLSCE

Prawidłowa ocena istniejącego poziomu wyżywienia oraz uchwycenie kierunków zmian wymaga rozważenia tego poziomu w aspekcie wpływu wszystkich czynników, które ten poziom ukształtowały. Ograniczymy się jednak tutaj z konieczności do ogólnej charakterystyki osiągniętego poziomu, posługując się przede wszystkim metodą porównań i analogii.

Aktualny poziom wyżywienia ludności w Polsce został osiągnięty w rezultacie rozwoju produkcji krajowej rolnictwa, która również wywierała główny wpływ na zmiany zachodzące w spożyciu ważniejszych artykułów żywnościowych. Istotną rolę w kształtowaniu się sytuacji w zakresie wyżywienia ludności odegrał również przemysł rolno-spożywczy. Import, a w szczególności podjęty na większą skalę, po depresji lat 1951—1953 — import zbóż, pozwolił w zasadzie na zrównoważenie eksportu, utrzymując tradycyjne rynki eksportu mięsa i produktów mięsnych.

Na zmiany te istotny wpływ posiada również przyrost ludności. O ile jednak ten czynnik jest dość stały w poszczególnych latach — coroczny bowiem przyrost, poczynając od 1950 roku wynosi około

500 tys. ludzi — to przyrosty produkcji globalnej w poszczególnych latach oraz ważniejszych produktów rolnych oddzielnie wziętych wykazują duże wahania.

Działanie innych czynników na zmiany w spożyciu jest mniej istotne. Ceny kształtowały się odpowiednio do wielkości dochodów mieszkańców, do masy produktów (przemysłowych i rolniczych) oraz usług dla ludności. Produkcja ma więc obok przyrostu naturalnego niewątpliwie najistotniejszy wpływ na kształtowanie się poziomu żywienia. Inne czynniki mają znaczenie drugorzędne i są w sposób planowy regulowane przez państwo, m. in. za pomocą polityki płac i cen.

Zależności pomiędzy produkcją i spożyciem na tle przyrostu naturalnego przedstawiają wykresy.

Jak widać z nich najsilniej na poziom spożycia oddziałuje produkcja. Wszelkie zahamowania czy powolniejszy jej wzrost w stosunku do przyrostu naturalnego dają o sobie znać w postaci spadku spożycia. Jedynie nieco inaczej układa się sytuacja w spożyciu cukru i jaj — co się wiąże z eksportem. Na zmiany w spożyciu oddziałuje w pewnej mierze wzrost dochodów w ten sposób, że powoduje zmiany w strukturze spożycia, wyrażające się we wzroście spożycia niektórych grup artykułów, jak hodowlane, cukier, następnie owoce i warzywa, oraz w zmniejszeniu spożycia zbóż i ziemniaków. Tego rodzaju zmiany wchodzą w zakres ekonomiki spożycia, a można je w pewnym zakresie regulować przez zmianę stosunku poszczególnych cen.

Poziom żywienia, osiągnięty w Polsce już w 1955 roku i podnoszący się w ostatnich latach systematycznie, charakteryzuje pełne pokrycie zapotrzebowania na węglowodany, dość wysokie spożycie białka, ale w tym niski udział białka zwierzęcego. Spożycie zwłaszcza węglowodanów jest wysokie i nadmierne. Te ogólne stwierdzenia odnoszą się do przeciętnych liczb spożycia i nie upoważniają do wyciągania ostatecznych wniosków. Dokładniejsza ocena powinna wykazać sytuację w przekrojach grup zawodowych ludności i grup terytorialnych. Musimy więc jednak ograniczyć się do operowania przeciętnymi dla całej zbiorowości, co ma uzasadnienie i znaczenie dla porównań międzynarodowych.

Pod względem wielkości spożycia i zawartości ważniejszych składników odżywczych w racji żywnościowej poziom żywienia w Polsce w porównaniu z innymi krajami:

1) charakteryzuje się wysoką kalorycznością, a z punktu widzenia postulatów fizjologicznych nadmiernym zużyciem węglowodanów;

2) posiada niski udział kalorii z białka pochodzenia zwierzęcego i niskie jeszcze spożycie tłuszczów (głównie chodzi tu o tłuszcze roślinne).

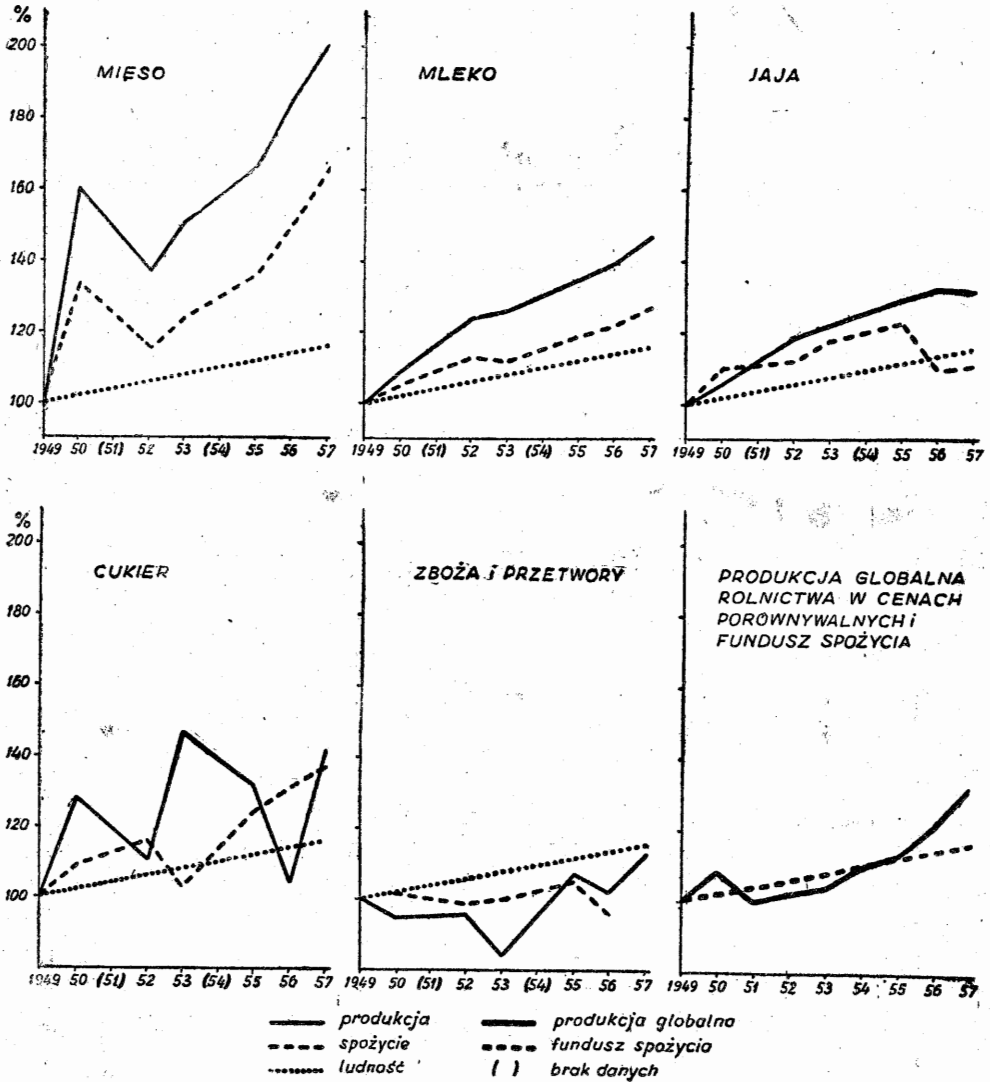
Porównania z innymi krajami nie upoważniają oczywiście do wyciągnięcia wniosków konkretniejszych co do charakteru różnic w spożyciu żywności w Polsce i innych lepiej odżywiających się krajów. Każdy kraj ma swoje przyzwyczajenia w sposobie odżywiania, toteż należy bardziej szczegółowe porównania skonfrontować z postulatami fizjologów, uwzględniającymi te różnice.

Jak widać z przedstawionego porównania (tab. 4), aktualny nasz poziom żywienia, chociaż jest niższy (szczególnie w owocach i mięsie) od lepiej odżywiających się krajów Europy Zachodniej, nie jest zbyt odległy od postulowanego maksymalnie dla naszych warunków, a spożycie cukru przekroczyło już postulowany poziom.

Tabela 1
Produkcja i spożycie podstawowych artykułów żywnościowych

Wyszczególnienie	Jedn. miary	1949	1950	1952	1953	1955	1956	1957
Mięso i tłuszcze zwierzęce bez mięsa drobiowego, dziczyzny i króliczego								
Produkcja ogółem (w wadze poubojowej)	tys. ton	739	1 187	1 011	1 118	1 228	1 370	1 486
Spożycie na 1 mieszkańca	kg	28,7	38,2	32,9	35,5	39,0	43,1	47,8
Mleko i przetwory								
Produkcja ogółem	mln l	7 142	7 760	8 826	9 022	9 615	9 979	10 585
Spożycie na 1 mieszkańca	l	278,7	292,5	313,4	310,9	331,9	340,2	353,8
Jaja								
Produkcja ogółem	mld szt.	3,20	3,40	3,81	3,95	4,16	4,25	4,22
Spożycie na 1 mieszkańca	szt.	116	116	130	125	137	127	129
Cukier								
Produkcja ogółem	tys. ton	745	955	826	1 107	981	777	1 099
Spożycie na 1 mieszkańca	kg	19,3	21,0	22,4	29,9	24,0	25,2	26,5
Zboże i przetwory								
Produkcja ogółem	mld ton	11,9	11,3	11,4	10,0	12,7	12,1	13,5
Spożycie na 1 mieszkańca (w przeliczeniu na przetwory)	kg	163	166	161	163	171	156	•
Ludność	w mln osób	24,6	25,0	26,0	26,5	27,5	28,0	28,5

Źródło: Rocznik Statystyczny 1958, Warszawa 1958 i inne.

Wskaźnik wzrostu produkcji ogółem i spożycie na 1 mieszkańca (1949 r. = 100%)

Porównanie to pomija te produkty, które bądź osiągnęły zadowalający poziom, bądź też jako charakterystyczne dla niższego standardu żywienia będą miały tendencje do zmniejszenia spożycia (zboża, ziemniaki). Niezamieszczenie w porównaniu mleka wynika z różnej metodyki obliczania wskaźnika spożycia mleka w Polsce i innych krajach.

Pomimo, że obecny przeciętny poziom żywienia w Polsce nie jest bardzo odległy od postulowanego maksymalnego spożycia, to należy jednak mieć na uwadze istniejące dość znaczne różnice w spożyciu po-

Tabela 2

Zawartość i pochodzenie kalorii w spożyciu

Kraj	Ilość kalorii	
	na dobę	w tym pochodzenia zwierzęcego, w %
Stany Zjednoczone	3 100	40
Szwecja	2 980	40
Dania	3 280	37
Francja	2 795	28
Polska	3 200	26

Zródło: na podstawie: „Yearbook of Food and Agricultural Statistics” 1956, FAO, Rzym 1956.

Tabela 3

Zawartość kalorii i składników odżywczych w dziennej racji żywnościowej 1 mieszkańca

Wyszczególnienie	Polska	NRF	USA
	w 1955 r.	w 1955/56 r.	w 1955 r.
Kalorie	3 200	2 970	3 100
Białko	86	78	93
w tym: zwierzęce	38	42	63
Tłuszcze	75	113	135
Węglowodany	538	.	.

Zródło: na podstawie: „Yearbook of Food and Agricultural Statistics” 1956, FAO, Rzym 1956.

między ludnością rolniczą i nierolniczą, w poszczególnych grupach zawodowych, a także w przekroju terytorialnym. Ponadto trzeba brać pod uwagę zjawisko dużego marnotrawstwa w spożyciu, jakie towarzyszy całym obszarom i grupom ludności zamożniejszej, co można też odnieść do obecnej sytuacji w Polsce.

Przy wyciąganiu wniosków na przyszłość, co do tendencji zmian w spożyciu istotne znaczenie ma aktualne zróżnicowanie terytorialne. O ile bowiem podział na ludność rolniczą i nierolniczą daje orientację bardzo ogólną co do zmian na rynku żywnościowym, to przekroje terytorialne czynią to precyzyjniej. Trzeba się bowiem liczyć z tym, że będziemy dążyć do wyrównania istniejących różnic dzielnicowych w spożyciu. Dla orientacji w obecnym zróżnicowaniu przytaczamy dane porównawcze z niektórych województw i większych miast (tab. 5).

Dane te nie obejmują wszystkich województw i wobec tego nie upoważniają do wyciągania konkretnych wniosków. Mogą natomiast służyć jako materiał orientacyjny, wskazujący że spożycie poszczególnych artykułów dość daleko nieraz odbiega od przeciętnych krajowych.

Poza zbieżnością pomiędzy kształtowaniem się sytuacji w produkcji i spożyciu na tle zmian ludnościowych, trzeba mieć na uwadze czynniki dochodów na głowę ludności. Rozdział wytworzonej produkcji odbywa

Tabela 4

Spożycie na 1 mieszkańca rocznie w porównaniu z postulowanym¹ poziomem żywienia

Wyszczególnienie	Polska		Zaprzeczenie wg optymalnej normy fizjol. po- ziom D	Kraje Europy Zachodniej, na- leżące do OEEC	NRF 1955/56	Francja 1955/56	Wielka Bryta- nia 1955/56	
	1955	1958						
Mięso i ryby (bez tłuszczu)	kg	41	49	59	62	61	84	71
Tłuszcze wszelkie wraz z masłem w przeliczeniu na czysty tłuszcz	kg	12	14	20	18	25	12	22
Cukier	kg	24	29	27	29	27	28	49
Owoce (bez przetw. na alkohol)	kg	.	25	69	60	60	47	46
Kalorie dziennie	ok.	3100	ok. 3200	3200	2890	2990	2860	3270
Białko g dziennie		81	85	95	—	79	100	85

Źródło: Biuletyn Statystyczny OEEC; Rocznik Statystyczny 1957 r. i inne.

Tabela 5

Porównanie spożycia artykułów żywnościowych na głowę ludności w przekroju terytorialnym w 1955 r.

		Średnia krajowa	Dolna granica spożycia	Górna granica spożycia
1. Produkty zbożowe	w kg	171	m. Poznań	81,0 Białostockie 184
2. Mięso i przetwory	w kg	35,3*)	Rzeszowskie	23,0 Koszalińskie 41,4
3. Ryby i przetwory	w kg	3,3	Kieleckie	0,9 m. Łódź 4,5
4. Tłuszcze ogółem	w kg			
5. Mleko (bez przetworów)	w l	8,0 215,0	m. Łódź Koszalińskie	5,7 53,8 Szczecińskie Białostockie 13,1 140,0
6. Jaja w szt.		137**)	Białostockie	54 Katowickie 143
7. Cukier (bez przetworów)	w kg	18,7	m. Wrocław	14 m. Poznań 19,3
8. Warzywa (świeże)	w kg	69,0	Kieleckie	57 Łódzkie 93
9. Ziemniaki	w kg	237,0	m. Łódź	118 Lubelskie 340

Źródło: Komisja Planowania przy Radzie Ministrów.

Uwaga: *) bez drobiu

**) z przetworami

¹ Opracowane przez prof. A. Szczygła, PIH w Warszawie, 4 poziomy żywienia (A, B, C i D) postulowane dla naszych warunków.

się bowiem w oparciu o różnice ludności pod względem zamożności, a to dotyczy przekroju według grup zawodowych ludności.

Przedstawione wyżej uwagi wskazują, że należy się liczyć z następującymi tendencjami zmian w spożyciu.

a) Ogólny wzrost dochodów ludności i wyrównywanie się przeciętnego poziomu w przekrojach grup zawodowych i terytorialnych będzie wpływał na silny wzrost spożycia wszystkich artykułów żywnościowych. W tym samym kierunku będzie działał przyrost naturalny ludności.

b) Zmiany w zatrudnieniu ludności w rolnictwie i poza rolnictwem, a także wzrost dochodów ludności, będą wywierały silniejszy nacisk na konsumpcję produktów wyższego standardu żywienia, jak mięso, mleko, jaja, owoce i warzywa. Do tego trzeba też będzie dążyć ze względu na obecny nieostateczny poziom spożycia tych produktów odbiegający od postulatów fizjologii żywienia.

3. PRZESŁANKI PERSPEKTYWICZNYCH POTRZEB WYŻYWIENIA W POLSCE I PRZEWIDYWANE ICH ODDZIAŁYWANIA NA PRODUKCJĘ ROLNĄ

Rolnictwo ma zatem do rozwiązania podstawowy problem: wzrostu produkcji do poziomu umożliwiającego wzrost spożycia produktów żywnościowych, co ściśle wiąże się z przebudową struktury agrarnej na podstawach socjalistycznych. Pomiedzy tymi zadaniami istnieje niewątpliwie ścisły związek, ale mogą wystąpić także sprzeczności. Nie zmniejszając znaczenia sprawy przebudowy struktury agrarnej, trzeba jednakże stwierdzić, że naczelnym punktem dalszego rozwoju rolnictwa pozostają sprawy żywienia. W tym aspekcie należy też rozpatrywać wspomniane związki i zależności oraz szukać rozwiązań sprzeczności, jakie mogą występować pomiędzy podstawowymi zadaniami rolnictwa.

Na rozwój rolnictwa będzie miał wpływ ogólny rozwój ekonomiczny kraju, zależny przede wszystkim od rozwoju przemysłu. Z tym rozwojem wiążą się przewidywania wzrostu dochodu narodowego, co stanowi podstawową przesłankę dla oceny perspektywicznych potrzeb żywienia ludności.

Studia demograficzne prowadzone w Polsce w różnych ośrodkach dają na ogół zbliżoną do siebie prognozę co do stanu ilościowego ludności (tab. 6).

Tabela 6

Zestawienie porównawcze prognoz stanu ludności Polski
(w milionach osób)

Wyszczególnienie hipotez	1960 r.	1965 r.	1970 r.	1975 r.
Hipoteza przyjęta do planu				
a) liczby na koniec roku	29,9	32,3	34,7	37,7
b) liczby średnioroczne	29,7	32,0	34,4	37,2
Hipoteza Instytutu Urbanistyki i Architektury	29,9	32,3	34,6	×
Hipoteza Komitetu d/s Gospodarki Wodnej PAN	30,0	32,5	35,2	38,1
Hipoteza GUS	30,1	32,6	34,9	37,7

Źródło: dane Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

W porównaniu z aktualnym stanem ludność według przewidywań na 1975 r. wzrośnie o 8—9 mln. osób. Jeśli ta prognoza się sprawdzi, a ma ona uzasadnienie w dotychczasowym wzroście stanu ludności, to z tym się będzie łączyć silny wzrost zapotrzebowania na produkty rolne. Wzrost ten będzie silniejszy niżby to wynikało z samego przyrostu naturalnego, gdyż cały przyrost rąk do pracy, wynikający ze zmian demograficznych znajdzie zatrudnienie poza rolnictwem a liczba ludności zawodowo czynnej w rolnictwie zmniejszy się z obecnego poziomu wynoszącego około 7 mln. osób na 6,3—5,8 mln. osób w zależności od nasilenia przebudowy socjalistycznej wsi. Wzrost zaś ludności utrzymującej się z pracy poza rolnictwem będzie wpływał na poziom i strukturę spożycia żywności.

Według wstępnych studiów na wzrost potrzeb wyżywienia nie mniej silnie jak przyrost ludności będzie wpływał wzrost wydatków ludności na spożycie. Wprawdzie większa część tego wzrostu będzie przeznaczana na spożycie artykułów przemysłowych, nie mniej zostanie jeszcze poważna część na spożycie żywności (tab. 7).

Tabela 7

Wydatki na spożycie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Polsce w złotych
(wg cen 1956 r.)

Wyszczególnienie	1955 r.	1958 r.	1965 r. (wg wytycznych)	1975 r. (prognoza)
Ogółem wydatki na spożycie	6 960	8 500	12 030	19 330
w tym: żywność	3 817	4 330	5 478	7 524

Zródło: Dane Zakładu Planów Perspektywicznych Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

Według tych przewidywań udział wydatków na żywność w ogólnych wydatkach na spożycie, pomimo poważnego wzrostu absolutnego, zmniejszy się z 55% w 1955 r. do 38,9% w 1975 r., czyli do obecnego poziomu NRF. Natomiast dla orientacji warto podać, że poziom wydatków na spożycie w NRF według cen polskich z 1956 r. wynosił w 1956 r. 14 740 zł na głowę ludności, a więc był poniżej przewidywanego w Polsce poziomie — 1975 r.

Duże zróżnicowanie w aktualnym poziomie wyżywienia w Polsce daje pewne podstawy do przypuszczeń, że nawet przy wysokim wzroście artykułów przemysłowych dla konsumpcji będzie się utrzymywała tendencja także do większego spożycia żywności. Istotną rolę w tym odgrywa, jak się zdaje, moment psychologiczny, polegający na utożsamianiu w naszym społeczeństwie wysokiego standardu życiowego z dobrym odżywianiem się. W pewnych granicach te sprawy mogą być regulowane przez utrzymywanie odpowiednich stosunków cen, ale to oddziaływanie musi być umiarkowane ze względu na potrzebę zniwelowania obecnie zbyt dużych różnic w spożyciu żywności w różnych grupach zawodowych społeczeństwa.

Jeśli przyjąć za pewne czynnik znacznego przyrostu ludności i czynnik wzrostu wydatków ludności na żywność, to należy się liczyć z koniecz-

nością dość wysokiego wzrostu produkcji rolnej. Wstępne oceny prowadzą do wniosku, że przyrost roczny powinien być nie mniejszy niż 3%, a więc dość wysoki i osiągalny jedynie przez kraje intensywnie rozwijające swoją gospodarkę rolną (choć nieco słabszy niż w okresie obecnego 5-letnia).

Powrócimy teraz do postulatów fizjologii żywienia dostosowanych do polskich warunków i sposobu odżywiania się. Opracowane zostały przez PIH¹ normy pokrycia zapotrzebowania żywności na 4 różnych poziomach o różnej wartości odżywczej. Pierwotne obliczenia planu prowadziły do wniosku, że można się orientować na najwyższy z przedstawionych poziomów odżywiania, przeprowadzona jednak konfrontacja z ocenami możliwości produkcji wskazała na szereg braków. W szczególności porównanie to doprowadziło do wniosku, że nie będzie można osiągnąć postulowanego najwyższego poziomu spożycia: 1) mleka, ponieważ wymagałoby to ogromnego, jak na okres 15 lat wzrostu pogłowia i wydajności; 2) jaj, ponieważ wymagałoby to rozwinięcia bardzo intensywnej hodowli drobiu na co nie pozwala brak pasz wysokobiałkowych i trudności w zakresie inwestycji, dcsyc zresztą nieefektywnych; 3) owoców,

Tabela 8
Normy przewidywanej racji żywnościowej na 1 mieszkańca rocznie w porównaniu z obecnym spożyciem

Produkty w kg na głowę rocznie	Normy ² pełnego pokrycia zapotrzebowania energetycznego na poziomie żywienia				Spożycie ³ na 1 mieszkańca w 1958 r.	Spożycie na 1 mieszkańca w 1965 r. wg wytycznych	Hipoteza ⁴ Zakładu Planów Perspektywicznych na 1975 r.
	ledwo wystarczającym	dostatecznym	pełnowartościowym	najlepszym			
Mięso i ryby ⁵	32,8	39,4	49,3	59,1	48,1	57,7	65,5
Jaja (szt.)	182,5	182,5	273,8	365	136	150,0	188,0
Mleko i przetwory ogółem	.	.	.	602	340	410	505
W tym bez masła	118,7	142,4	189,9	237,2	.	.	.
Tłuszcze i masło	13,8	22,2	24,1	26,1	14,2	20,0	22,5
Cukier	13,1	16,5	19,7	26,4	28,8	34,5	36,0
Owoce	.	.	.	88,0	21	27	60
Warzywa	.	.	.	175,0	77	100	140
Zboża i przetwory	174,0	157,5	140,5	118,4	154	135	125
Ziemniaki	210	165	140

Źródło: A. Szczygieł „Podstawy fizjologii żywienia” PZWL, Warszawa 1956 r. oraz dane Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

¹ Państwowy Instytut Higieny.

² Opracowane przez PIH.

³ Wg GUS.

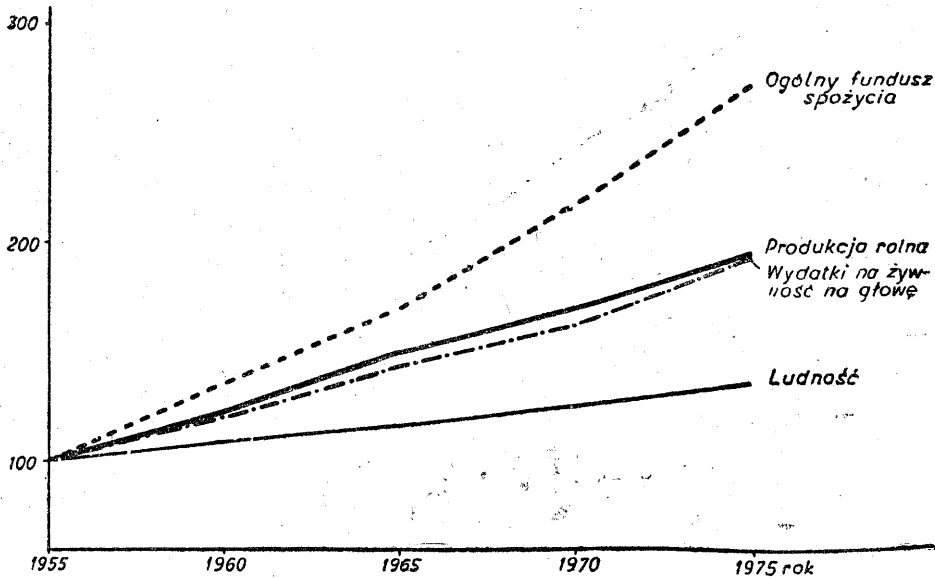
⁴ Nowa wersja z 1959 roku.

⁵ Mięso i przetwory bez tłuszczu; ryby w wadze przetworów.

ponieważ wymagałoby to wielokrotnego zwiększenia importu owoców cytrusowych i innych.

Sprawy te były przedmiotem szczegółowych rozważań w grupach rzeczoznawców. W rezultacie wybrany został wariant bliski najwyższemu poziomowi, ale przewidujący kompensację niższego spożycia jaj i mleka wyższym spożyciem mięsa. Odchylenia występują i w innych pozycjach, niemniej przyjęcie tej normy będzie stanowiło poważną poprawę wyżywienia ludności.

Poniżej dla orientacji przedstawiamy przyjętą do planu normę na tle postulowanego i aktualnego poziomu.

Dynamika wzrostu produkcji rolnej, funduszu spożycia ogólnego oraz żywności

Oczywiście przedstawiona tu norma żywnościowa nie może być uznana za ostateczną. W dalszych pracach, w miarę korygowania ocen i pogłębienia studiów nad perspektywami rozwoju rolnictwa i ogólnego rozwoju ekonomicznego kraju, nastąpią kolejne korekty tej normy.

Przy okazji warto zwrócić uwagę, że przyjęta norma w szeregu pozycjach jest dość bliska norm spożycia, zamierzonych w planie 1965 roku. Dotyczy to np. cukru i mięsa. Należy mieć jednak na uwadze, że już obecny poziom spożycia cukru jest wysoki i wg postulatów fizjologów dalsze zwiększanie spożycia cukru jest niepożądane. Szkodliwość nadmiernego spożycia cukru już obecnie odczuwają kraje Europy Zachodniej i USA. Natomiast jeśli idzie o mięso, to na dość wysoki poziom przewidywany na 1965 r., składa się głównie wieprzowina, w odróżnieniu od poziomu 1975 r., gdzie przewidywany jest wyższy udział w spożyciu mięsa wołowy, cielęciny, a także drobiu itp. Większe więc będą różnice jakościowe niż ilościowe pomiędzy 1965 i 1975 rokiem.

Tabela 9

**Stan produkcji i hipotezy potrzeb produktów rolnych w perspektywie
1975 roku w Polsce**

Lp.	Globalne potrzeby produktów rolnych	1955 r.	1958 r. (dane niedostateczne)	1965 r. wg wytycznych	1975 r.	
					Hipoteza ¹ Zakładu Planów Perspektywicznych	Poziom normy „D”
	Mleko, i przetwory (mld l)	9,6	11,3	15,4	21,1	20,5
1.	Wskaźnik wzrostu	100,0	117,7	160,4	219,8	213,5
	Mięso i tłuszcze zwierzęce (w wadze poubojowej) (w tys. ton)	1 260	1 665	2 275	2 705	2 125
2.	wskaźnik wzrostu	100,0	132,1	180,6	214,7	168,7
	Jaja (mld szt.)	4,16	4,6	5,9	8,0	13,0
3.	wskaźnik wzrostu	100,0	110,6	141,8	192,3	312,5
	Cukier (w tys. ton)	980,5	1 095	1 500	1 800	982
4.	wskaźnik wzrostu	100,0	111,7	153,0	183,6	100,2
	Owoce (w tys. ton)	320	720	1 250	2 170	3 275
5.	wskaźnik wzrostu	100,0	225,0	390,6	678,1	1 023,4
	Warzywa (w tys. ton)	2 321	.	4 800	6 500	.
6.	wskaźnik wzrostu	100,0	.	206,8	280,1	.
	Zboże i przetwory (w tys. ton)	13 295	14 093	16 100	17 100	.
	wskaźnik wzrostu	100,0	106,0	121,1	128,6	.
	Ziemniaki	27 021	34 815	44 000	50 700	.
8.	wskaźnik wzrostu	100,0	128,8	162,8	187,6	.

Źródło: dane Komisji Rolnej Planu Perspektywicznego.

¹ Nowa wersja z 1959 r.

Zapotrzebowanie na produkty rolne musi uwzględniać obok potrzeb żywienia także potrzeby związane z handlem zagranicznym i tworzeniem odpowiednich zapasów państwowych.

Różnice w zapotrzebowaniu wynikające pomiędzy normą przyjętą w pracach nad planem perspektywicznym i normą fizjologiczną „D” są dość istotne. Wg tej normy musiałaby być o wiele wyższa dynamika wzrostu produkcji mleka, masła, jaj, owoców i warzyw, a mniejszy wzrost zapotrzebowania mięsa, tłuszczów zwierzęcych, cukru i zboża. W obu tych wariantach, i postulowanym teoretycznym i przyjętym w pracach

над планем, zupełnie wyraźnie przewidywany jest wzrost zapotrzebowania na produkty charakterystyczne dla wysokiego standardu żywienia, a więc: mięso, jaja, mleko, owoce i warzywa.

Przedstawiony szacunek potrzeb wyżywienia w perspektywie 1961—1975 roku zarysowuje więc kierunki w jakich będzie rozwijało się zapotrzebowanie produktów rolnych. Próba szacunku zadań rolnictwa jakie stąd wynikają, pokazuje, że dla rozwiązania problemu wyżywienia w latach 1961—1975 na przedstawionym poziomie — rolnictwo powinno zwiększyć produkcję globalną o 55%. Skądinąd wiadomo, że wytyczne III Zjazdu PZPR ustalają tempo wzrostu produkcji rolnej dla 1961—1965 r. na poziomie 20%. W świetle tego ostatniego założenia tempo 15-lecia może się wydawać niskie. Brak jest jednak obecnie podstawy dla przyjęcia wyższego tempa niż przyrost o 55% do 1975 roku.

* * *

Problem wyżywienia w latach 1961—1975, którego rozmiary będą wzrastać pod wpływem ogólnego rozwoju ekonomicznego kraju i wysokiego przyrostu naturalnego ludności, stawia rolnictwo wobec zadań rozwinięcia najbardziej intensywnych gałęzi gospodarki rolnej. A więc przede wszystkim rozwoju hodowli, a w szczególności hodowli bydła. Następnie rozwoju produkcji owoców i warzyw. Tempo w jakim trzeba będzie rozwijać te kierunki produkcji wymaga rozwiązania szeregu trudnych problemów.

Владыслав МИСЮНА

Комиссия Планирования при Совете Министров
В а р ш а в а

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО В СВЯЗИ С ПРОБЛЕМОЙ ПИТАНИЯ В ПЕРСПЕКТИВЕ 1975 ГОДА

Резюме

Содержание статьи состоит из 3 частей: в первой части автор обсуждает методику разработки вопросов потребности сельско-хозяйственных продуктов в перспективном плане на период 1961—1975 гг. В качестве исходной точки автор принимает стремление к пропитанию населения в Польше на самом высоком уровне норм питательных рационалов согласно разработанным указателям Государственного Института Гигиены в Варшаве. Требования норм в дальнейшем порядке подлежат поправке, вытекающей из оценки возможности увеличения сельско-хозяйственной продукции.

В другой части статьи автор анализирует достигнутый уровень пропитания в Польше и тенденции перемен в потреблении, опираясь при том на важнейших экономических факторах. Согласно оценке автора, уровень пропитания в Польше очень высокий, однако суще-

ствуют значительные различия между пропитанием деревни и города а также в территориальном разрезе.

В третьей части автор делает попытку проанализировать важнейшие факторы, влияющие на увеличение потребности сельскохозяйственных продуктов, а в особенности демографические перемены и увеличение денежных расходов на потребление средств продовольствия, которые учитывают гипотезы перспективного развития разработанные в Отделе Перспективных Планов Комиссии Планирования при Совете Министров. Предложено также общую гипотезу потребности сельскохозяйственных продуктов на период 1965—1975 гг. На основании этой гипотезы, автор делает вывод, что в дальнейшем в Польше будет увеличиваться нажим на рынок продуктов животного происхождения, а в особенности на говядину, яйца и молочные изделия, а кроме того на фрукты, в том числе цитрусовые из импорта, а также на овощи.

WŁADYSŁAW MISIUNA

Planning Committee at the Council of Ministers

Warsaw

AGRICULTURE AND NUTRITION PROBLEMS IN 1975

Summary

The paper consists of three parts. The first part contains an outline of methods applied for working out the question of demand for agricultural products in the long range plan of agriculture for the years 1961—1975. The objective of attaining nutrition standards of the Polish population according to the highest feeding norms set up by the State Institute of Hygiene in Warsaw has been accepted as starting point. The proposed norms are then subject to alterations resulting from estimation of possibilities of growth in agricultural production.

In the second part the author gives an analysis of the so far reached nutrition level in Poland and tendencies of changes in consumption based on more significant economic factors. According to the author's opinion the nutrition level in Poland is very high but there are considerable differences between urban and rural feeding, as also numerous regional variances.

An attempt to analyse the more significant factors influencing the growth of demand for agricultural products is undertaken in the third part. It also contains an analysis of demographic changes and increase of money outlays for consumption foreseen in the long range plan of development prepared by the Board of Long-range Plans of the Planning Committee at the Council of Ministers. General hypothesis of needs for agricultural products for 1965—1975 has also been presented. On the basis of this hypothesis the author arrives at a conclusion that in Poland there is going to be a still increasing stress on the market of animal products, and especially on beef-meat, eggs, dairy products as also fruit (including citrus fruit from imports) and vegetables.